

**Izveštaj komisije za ocenu i odbranu disertacije
„Kontekstualistički odgovori skeptiku:
konverzacioni mehanizmi promene epistemičkih standarda“
kandidata Marka Perića**

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu održanoj 28.06.2018. godine izabrani smo u komisiju za ocenu disertacije Marka Perića pod nazivom „Kontekstualistički odgovori skeptiku: konverzacioni mehanizmi promene epistemičkih standarda“. Pošto smo pregledali disertaciju, podnosimo Veću sledeći

IZVEŠTAJ

Osnovni podaci o kandidatu

Kandidat Marko Perić rođen je 6. 12. 1986. godine u Prokuplju. Srednju školu završio je u Kuršumliji 2005. godine, a potom iste godine upisao osnovne studije filozofije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu. Diplomirao je 23.10.2009. sa temom „Problematizacija Kantovog stava: Bivstvovanje nije nikakav realni predikat“, dobivši ocenu 10. Kandidat je tokom osnovnih studija ostvario prosečnu ocenu 9,96 kao i mnoštvo nagrada i priznanja. U periodu od 2007. do 2009. tri puta je proglašavan za najboljeg studenta svoje generacije, a 2009. godine je dobio i nagradu za najboljeg diplomiranog studenta na Filozofskom fakultetu u Nišu. Iste godine konkurisao je za nagradu fondacije „Zoran Đinđić“ u Novom sadu za najbolji diplomski rad i ušao u najuži izbor od 7 radova. Doktorske studije upisao je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu u školskoj 2009/2010. godini. Kandidat je od 2011. do 2014. učestvovao kao istraživač-saradnik i stipendista u realizaciji projekta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije pod nazivom

“Dinamički sistemi u prirodi i društvu: filozofski i empirijski aspekti” (evidencioni broj 179041), rukovodilac: prof. dr Živan Lazović.

Kandidat je objavio jedan autorski rad „Da li je regulativna kontrola nužna za pripisivanje moralne odgovornosti?“ (*Theoria* 1/2014, str. 47-62) i jedan prevod teksta: Daniel C. Dennett, „I could not have done otherwise – so what?“ (*Godišnjak za filozofiju*, I/1 2013, str. 101-112). Osim toga, kandidatov rad pod naslovom „Princip deduktivne zatvorenosti znanja“, koji predstavlja drugo poglavlje disertacije, prihvaćen je za objavljivanje u časopisu *Theoria*.

Osnovni podaci o disertaciji

Rukopis disertacije Marka Perića pod nazivom „Kontekstualistički odgovori skeptiku: konverzacioni mehanizmi promene epistemičkih standarda“ ima, uz uobičajene apstrakte na srpskom i engleskom jeziku, ukupno 117 strana, od čega osnovni tekst zauzima 113 strana, dok preostale 4 strane sadrže bibliografiju. Rad je podeljen je na četiri glavna poglavlja: Uvod (1-18), Princip deduktivne zatvorenosti znanja (19-37), Konverzacioni mehanizmi promene epistemičkih standarda (38-109) i Zaključak (110-113).

Predmet i cilj disertacije

Disertacija kandidata Marka Perića bavi se temom koja je tokom proteklih nekoliko decenija veoma prisutna u savremenoj epistemologiji: kontekstualističkim rešenjima problema filozofskog skepticizma. U središtu Perićeve pažnje je verzija kontekstualističkog stanovišta koja se naziva *konverzacioni kontekstualizam*. Konverzacioni kontekstualisti polaze od lingvističke analize upotrebe termina (glagola) „znati“ u različitim konverzacionim kontekstima, od svakodnevnih do filozofskog, ukazujući na to da u različitim kontekstima, pod uticajem konverzacionih faktora kao što su želje, potrebe ili namere učesnika u konverzaciji, variraju i standardi primene pojma znanja, što ima za posledicu kontekstualnu promenu značenja ovog pojma. Pozivajući se na tezu o kontekstualnoj osetljivosti pojma znanja, kontekstualisti nude rešenje za problem radikalnog skepticizma: osnovna ideja je da je skeptik u pravu u svom, filozofskom kontekstu, u kojem uvodi veoma stroge epistemičke standarde, dok su u uobičajenim kontekstima na delu slabiji zahtevi za znanje pa u njima nekome možemo tačno da pripišemo znanje uprkos tome što nije isključio mogućnosti

pogreške na koje filozofski skeptik ukazuje (kao što su razne verzije hipoteze o sistematskoj obmani).

Glavni predmet disertacije jeste grupa problema koji se tiču mehanizama promene standarda za pripisivanje znanja, kao osnove za obrazloženje kontekstualističkog odgovora skepticizmu. Posebna pažnja usmerena je na asimetriju između mehanizama za podizanje i snižavanje standarda za pripisivanje znanja. Jedna od glavnih teza koju kontekstualisti zastupaju je da su mehanizmi podizanja epistemičkih standarda ključni za objašnjenje načina na koji skeptički argumenti dobijaju na ubedljivosti i odakle crpe svoju snagu. Međutim, u objavljenim radovima na temu kontekstualizma, vrlo je malo reči o mehanizmima za snižavanje epistemičkih standarda u okviru konverzionih konteksta. Autor se zato najviše bavi opisom i analizom mehanizama za snižavanje epistemičkih standarda, zaključujući da upravo oni omogućuju da se (svakodnevno) znanje sačuva od skeptičkih prigovora.

Osnovne hipoteze

Marko Perić usvaja osnovnu kontekstualističku tezu da istinosni uslovi saznanjnih tvrdnji zavise od konverzionog konteksta izricanja tvrdnji, odnosno da se istinosni uslovi, a samim tim i semantički sadržaj saznanjnih tvrdnji, menjaju sa promenom epistemičkih standarda pripisivanja znanja.

Mogu se izdvojiti tri osnovne hipoteze koje Perić metodološki ispravno razrađuje u disertaciji.

Prva hipoteza je da je kontekstualistička analiza u osnovi lingvistička zato što se bavi razmatranjem jezičke upotrebe glagola „znati“ i uslovima primene pojma znanja u konverzionim kontekstima.

Druga Perićeva hipoteza je da, uprkos nekim rezervama prisutnim među savremenim epistemolozima, kontekstualizam pruža osnov za uverljiv odgovor skeptiku. Kontekstualisti uglavnom usvajaju falibilističku pretpostavku da je znanje saglasno sa mogućnošću pogreške i da nekom subjektu u datom kontekstu možemo ispravno pripisati znanje ako je isključio ne sve zamislive alternative, nego samo one koje su relevantne prema standardima važećim u tom kontekstu.

Treća Perićeva hipoteza je da je, za uspešan odgovor skeptiku, neophodno objasniti kako funkcionišu mehanizmi snižavanja standarda, na koje kontekstualisti nisu obratili dovoljno pažnje. Od potvrde ove hipoteze, do koje Perić u svom radu dolazi navodeći niz intuitivno

uverljivih primera tačnog pripisivanja znanja u uobičajenim kontekstima, zavisi i prihvatljivost objašnjenja kako to da se i posle suočavanja sa visokim skeptičkim zahtevima u filozofskom kontekstu možemo vratiti svakodnevnim kontekstima i uobičajenim sazajnim tvrdnjama.

Sadržaj disertacije i ostvareni rezultati

U uvodnom poglavlju (str. 1-18) kandidat izlaže osnovne postavke konverzionog kontekstualizma. On prvo konstatuje da kontekstualizam spada u tzv. varijantističke koncepcije znanja, kojima je zajednička teza da uslovi tačnog pripisivanja znanja nisu konstantni nego variraju sa promenom konteksta, pa upoređuje ovu koncepciju sa klasičnim invarijantističkim shvatanjem znanja. Autor potom izlaže podelu kontekstualističkih teorija s obzirom na nekoliko najznačajnijih kriterijuma kao što su to da li epistemički standardi zavise od položaja sazajnog subjekta ili od pripisivača znanja, da li je njihova promena povezana sa promenama tzv. skupa relevantnih alternativa ili sa promenom u modalnoj snazi subjektovog sazajnog položaja, itd. Najveća pažnja posvećena je podeli kontekstualističkih teorija s obzirom na kontekst u odnosu na koji se vrši procena istinitosnih vrednosti sazajnih tvrdnji, kao i u odnosu na mehanizam kojim se vrši promena standarda za pripisivanje znanja. U poslednjem odeljku autor eksplicira osnovnu ideju skepticizma, razmatrajući jedan od glavnih tipova skeptičkih argumenata, tzv. argument na osnovu neznanja (Dirouz), za koji izgleda da neminovno vodi paradoksalnom zaključku da ne možemo znati nijedan iskaz o spoljašnjem svetu.

Drugo poglavlje (str. 19-37) bavi se problemom deduktivne zatvorenosti znanja, odnosno tezom da ukoliko neko zna iskaz p i zna da iz tog iskaza logički sledi iskaz q , onda on svoje znanje može da prenese i na iskaz q . Princip prenošenja znanja putem implikacije predstavlja jedan od ključnih koraka u skeptičkoj argumentaciji, kojom se dovodi u pitanje naše svakodnevno znanje. Autor izlaže različita rešenja skeptičkog paradoksa, a zatim detaljno analizira podelu kontekstualističkih teorija s obzirom na odnos prema pomenutom principu. U zavisnosti od toga da li za osnovu uzimaju teoriju relevantnih alternativa ili teoriju protivčinjeničkih kondicionalnih iskaza, neke kontekstualističke teorije (Heler) odbacuju princip deduktivne zatvorenosti znanja, dok ga druge (Dirouz, Koen) prihvataju pod uslovom da vodimo računa o tome da ga primenjujemo unutar istog konverzionog konteksta.

S obzirom na glavnu temu disertacije, treće, najobimnije poglavlje (str. 38-109) predstavlja njen najvažniji deo. U njemu autor precizira šta se podrazumeva pod epistemičkim standardima pripisivanja znanja i detaljno analizira mehanizam za njihovo variranje. Perić razmatra nekoliko najvažnijih kontekstualističkih pravila za podizanje standarda za pripisivanje znanja, poput pravila pažnje (Luis), pravila osetljivosti (Dirouz) i upadljivosti greške (Koen). On takođe ukazuje i na osnovne razlike između jednostavnog konverzionog kontekstualizma (Dirouz, Koen, Luis) i inferencijalnog kontekstualizma (Vilijams) u pogledu toga kako objašnjavaju mehanizme variranja epistemičkih standarda. U poslednjem odeljku ovog poglavlja posebna pažnja posvećena je mehanizmima koji se koriste za snižavanje epistemičkih standarda i resetovanje konverzionih konteksta, jer oni po Perićevoj pretpostavci igraju ključnu ulogu u pokušaju da se svakodnevno znanje sačuva od skeptičkih scenarija. Autor razmatra niz različitih primera konverzionih konteksta u svetlu kojih se pokazuje značaj asimetrije između mehanizama za podizanje i snižavanje epistemičkih standarda i neophodnost ovih drugih u ograničavanju dosega skeptičkog zaključka na filozofski kontekst.

U kratkom, završnom poglavlju (str. 110-113) rezimiraju se razmatrani problemi, rekonstruiše osnovna nit argumentacije i rekapituliraju glavni zaključci do kojih je kandidat došao. U njemu autor izdvaja najznačajnije rezultate svog istraživanja, naročito one koji se tiču mehanizama za promenu epistemičkih standarda. Perić na kraju još jednom podvlači da bi mehanizmi za snižavanje epistemičkih standarda i povratak na svakodnevne konverzione kontekste trebalo da igraju glavnu ulogu u kontekstualističkom rešenju problema filozofskog skepticizma.

Naučni doprinos

Opšti doprinos Perićeve disertacije je u tome što ona pruža za našu sredinu prvi obuhvatniji i sistematski prikaz glavnih kontekstualističkih teorija, sa posebnim akcentom na konverzione mehanizme promene epistemičkih standarda. Prihvatajući glavnu tezu kontekstualizma, autor je pokazao kako je, u cilju odbrane od skeptika i očuvanja svakodnevnog znanja, neophodno analizirati konverzionu dinamiku kojom se sprovodi promena epistemičkih standarda.

Vodeći kontekstualisti su uglavnom obraćali pažnju na konverzione mehanizme podizanja standarda. Autor s pravom ističe da je, za uspešan odgovor skeptiku, neophodno

pokazati kako je moguće posle suočavanja sa visokim skeptičkim standardima, koji imaju za posledicu nemogućnost znanja, resetovati uobičajene kontekste, odnosno niže standarde u svetlu kojih možemo i dalje tačno da pripisujemo uobičajeno znanje.

Na tom planu analize i objašnjenja funkcionisanja konverzionih mehanizama za snižavanje epistemičkih standarda autor je postigao zapažene i originalne naučne rezultate.

Zaključak

Disertacija kandidata Marka Perića predstavlja originalno i samostalno naučno delo kojim su u celosti ispunjeni ciljevi i zadaci naznačeni u odobrenoj prijavi teme doktorskog rada. Kandidat je u svom radu iskazao punu istraživačku zrelost, zavidno poznavanje tematike i razumevanje problematike kojom se bavi. Sistematičan pregled i korektan prikaz glavnih verzija epistemičkog kontekstualizma praćen je kritičkom analizom i uverljivo obrazloženim zaključcima, radi čije potvrde autor navodi niz primera iz svakodnevne jezičke prakse upotrebe pojma znanja. Upravo je odmerena kombinacija pojmovne (filozofske) i lingvističke analize jedan od posebnih kvaliteta Perićeve disertacije.

Imajući sve izneto u vidu, Komisija sa zadovoljstvom predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta da prihvati pozitivnu stručnu ocenu i kandidatu Marku Periću odobri javnu odbranu disertacije „Kontekstualistički odgovori skeptiku: konverzionih mehanizmi promene epistemičkih standarda“.

Beograd, 16.08.2018.

Komisija:

dr Živan Lazović, redovni profesor

dr Mašan Bogdanovski, docent

dr Aleksandra Zorić, docent